

УДК 336.714(477)

Акіменко Наталія, Шайняк Анастасія

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ ДО БАНКІВСЬКОЇ СИТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовані основні показники діяльності банків України, досліджено вплив іноземного капіталу на фінансову систему України, а також розглянуті шляхи зростання рівня економіки за рахунок залучення іноземних інвестицій до банківської системи України. На основі інституційного аналізу банківської системи виявлено як позитивний, так і негативний вплив іноземних інвестицій на банківську систему України. Враховуючи сучасний стан фінансово-економічного положення країни були сформовані такі рекомендації, що полягають не в жорсткому регулюванні, а у створенні найсприятливіших умов для ефективної діяльності та відповідності мотивів іноземних інвесторів пріоритетам національної економіки. Регулювання банківського сектору передбачає формування державної політики, тому в статті виокремлені напрями державного регулювання щодо підвищення інвестиційної привабливості.

Ключові слова: банк, банківська система України, іноземний банк, іноземні капіталовкладення, фінансова криза.

Акіменко Наталья, Шайняк Анастасия

ИССЛЕДОВАНИЕ ПУТЕЙ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО КАПИТАЛА В БАНКОВСКУЮ СИСТЕМУ УКРАИНЫ

В статье проанализированы основные показатели деятельности банков Украины, исследовано влияние иностранного капитала на финансовую систему Украины, а так же рассмотрены пути роста уровня экономики за счет вовлечения иностранных инвестиций в банковскую систему Украины. На основании институционального анализа банковской системы выявлено как положительное, так и негативное влияние иностранных инвестиций на банковскую.

Учитывая современное состояние финансово-экономического положения страны были сформированы следующие рекомендации, которые заключаются не в жестком регулировании, а в создании благоприятных условий для эффективной деятельности и соответствия мотивов иностранных инвесторов приоритетам национальной экономики. Регулирование банковского сектора предусматривает формирование государственной политики, поэтому в статье выделены пути государственного регулирования по повышению инвестиционной привлекательности.

Ключевые слова: банк, банковская система Украины, иностранный банк, иностранные капиталовложения, финансовый кризис.

Akimenko Nataliya, Shainiak Anastasiia

THE INVESTIGATION OF WAYS OF ATTRACTION OF FOREIGN CAPITAL IN THE CONDITIONS OF MISTRUST TO THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

The article analyses the main performance indicators of Ukrainian banks, examines the influence of foreign capital on the financial system of Ukraine. And also ways of growth of the economy by attracting foreign investment in the condition of mistrust to the banking system of Ukraine were examined. On the basis of the institutional analysis of a banking system both positive, and negative influence of foreign investments on a banking system of Ukraine is revealed. Considering a current state of financial and economic position of the country the following recommendations which consist not in rigid regulation, and in creating favorable conditions for effective activity and compliance of motives of foreign investors to priorities of national economy were created. Regulation of the banking sector provides formation of a state policy therefore in article ways of state regulation on increase of investment appeal are allocated.

Keywords: bank, Ukrainian banking system, foreign bank, foreign capital investment, financial crisis.

Постановка проблеми. Банківська система України є головною економічною та найрозвиненішою складовою системи.

Передумовою актуальності проблеми залучення іноземного капіталу до банківської системи України стали процеси глобалізації світової економіки, які не минули ні Україну, ні її фінансово-банківську систему, особливо з огляду на відкритість банківської економіки. Інтеграція української економіки в світовий ринок не можлива без розвитку банківської сфери, зокрема за рахунок вливання іноземного банківського капіталу.

Формування цілей статті. Метою роботи є аналіз показників діяльності банків та дослідження сучасних проблем залучення іноземного капіталу до вітчизняної банківської системи, базуючись на теоретичних здобутках вчених, спеціалістів, практичному досвіді, а також з урахуванням стану вітчизняної банківської системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Тему дослідження шляхів залучення іноземного капіталу до банківської системи України широко дискутуються як у наукових колах, так і серед населення впродовж вже дуже багатьох років. А враховуючи нинішню ситуацію та процеси глобалізації світової економіки, які не минули Україну, проблема залучення іноземних інвестицій до банківської системи набула гострої актуальності.

Аналізом досліджень і публікацій експансії іноземного капіталу займалися такі вчені та автори як Гаєць В., Сугоняко О., Міщенко В., Набор Р., Д'яконова І., Подчесова В. а також НБУ. Однак, не зважаючи на достатню увагу проблематиці залучення іноземного капіталу до банківської системи України, деякі питання залишаються невирішеними.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, враховуючи нестабільну ситуацію в окремих регіонах країни, девальвацію валюти та нестійке економічне середовище в 2014 році у позичальників збільшилось боргове навантаження, що в свою чергу спричинило зростання обсягів заборгованостей.

Розглянемо більш детально інституційну структуру банківської системи України (рис. 1). Станом на 1 серпня 2014 року ліцензію Національного Банку України (далі НБУ) мали 172 банки (з них один банк має ліцензію санаційного банку), з них: з іноземним капіталом – 50 банків, у т.ч. 19 банків зі 100 % іноземним капіталом. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків складає 31,6 % [4].

Важливо зауважити й те, що станом на перше півріччя 2014 року, рішенням НБУ було ліквідовано та відкликано ліцензії восьми банківських установ (у т.ч. двох у зв'язку з анексією Криму та як наслідок унеможливленням здійснювати банківський нагляд з метою регулювання).

В банківській системі України, переважно з приватним статутним капіталом, частка іноземного капіталу в статутному капіталі України все ж зменшилась з 34,0 % (станом на 01.03.2014) до 31,6 % (станом на 01.07.2014), тобто на 2,4 % (рис. 1) [4]. Це означає, що значна кількість банків з західним капіталом згортає свою діяльність на території України, або, в іншому випадку переорієнтовується на обслуговування переважно корпоративних клієнтів.

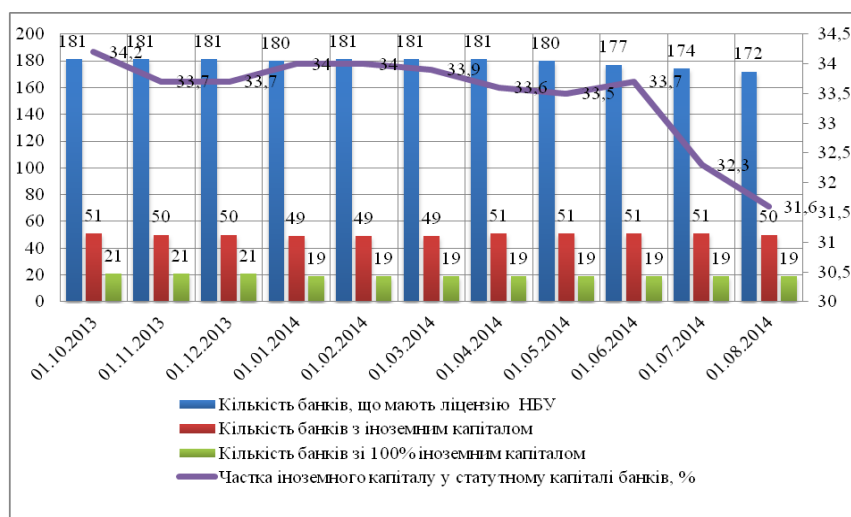

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків України

Це зниження могло бути більш значним, але багато операцій по купівлі установ українськими банкірами структурувались через кіпрські офшорні компанії [5, ст. 207].

На дані зміни вплинув вихід таких банків з іноземним капіталом, як: дочірній банк австрійської фінансової групи ErsteGroup «Ерсте Банк» (розпродаж 100 % акцій дочірньої установи); шведський банк ПАТ «Сведбанк» та кіпрський банк ПАТ «Астра Банк».

Також, у 2014 році стало відомо про продаж італійською групою IntesaSanpaolo Правекс Банку українській GroupDF, що в свою чергу належить Дмитру Фірташу (власник ПАТ КБ «Надра»),

а також завершилась угода з придбання банку Кіпру з російським Альфа Банком.

Також відбувся продаж ПАТ «Банк Перший» групі іноземних інвесторів і завершення продажу Марфін Банку (власник ПАТ «Дельта Банк»).

На разі відбувається процес злиття дочірніх структур UnicreditGroup – ПАТ «УрксоцБанк» та ПАТ «УнікредитБанк», а також триває процес злиття ПАТ «ФідоКомБанк» та ПАТ «ФідоБанк» [1, ст.6-7].

Проте, не всі великі гравці, які хотіли покинути Україну, реалізували свої плани. Декілька банків мають намір звернути свою банківську діяльність в Україні, і скоріше за все цей процес набере ще більших обертів, адже проблема полягає у відсутності можливості в материнських структур підтримувати збиткові зарубіжні активи. До числа найбільших установ, що мають намір продати свої «дочки» відноситься австрійська група Reiffaisen «Райффайзен Банк Аваль»[5, с.207]. Дочірній банк станом на I півріччя 2014 року входить до списку десяти збиткових банків, які подали звітність до НБУ та займає перше місце у списку. Сума збитку складала (-1 002,74 млн. грн).

Розглядаючи структуру банківської системи з точки зору власності активів, то станом на 01.07.2014 року банки з приватним українським капіталом складають близько 51 %; банки з іноземним капіталом (не враховуючи російські банки) – 16%; банки з російським капіталом – 13%; державні банки – 20% (рис. 2).

В Україні експансія іноземного капіталу здійснюється в основному за рахунок злиття та поглинання банків. Продаж українських банків відбувається за таких умов: [6]

1. Повний продаж (купівля контрольного пакету акцій). Приклад: Райффайзен Банк Аваль (Австрія), ІндексБанк (Франція).

2. Продаж банку з подальшим спільним веденням бізнесу (банки, що відносяться до фінансово-промислової групи і не можуть бути повністю проданими). Приклад: УкрСоцБанк (Австрія).

3. Ринковий продаж акцій шляхом розміщення їх на фондовій біржі. Приклад: МегаБанк (Німеччина), Форум (Німеччина).

4. Публічне розміщення акцій вітчизняних акцій на світових фондових біржах. Приклад: Банк Надра (Австрія).

Тож, проаналізувавши банківську систему України, спостерігаємо повільний, але цілеспрямований відтік іноземного капіталу, що має негативний вплив на банківську систему загалом. Однією з головних причин цього є втрата самої стратегії розвитку банків з іноземним капіталом в Україні.

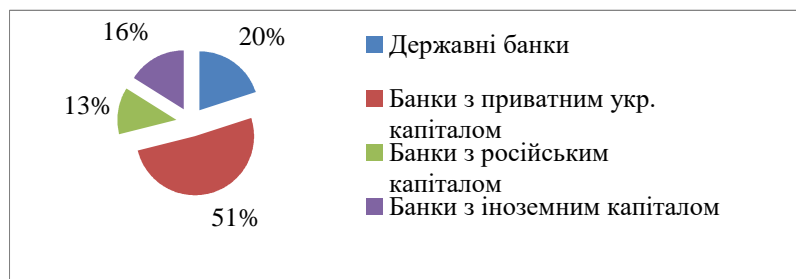

Рис. 2. Структура власності активів банківської системи України станом на 01.07.2014

Ще в 2005-2007 роках, коли іноземний інвестор лише відкрив для себе українську перспективу, в країну зайшли міжнародні фінансові банківські групи. Та, нажаль, стратегія іноземних банків полягала лише в споживчому, автомобільному та іпотечному кредитуванні, тобто, в основному це були валютні кредити. На той момент ще не було сформовано сприятливих умов для входження іноземного капіталу в реальний сектор економіки та кредитування саме підприємств великого та малого бізнесу.

Тому зараз, в період політичної та економічної кризи в першу чергу впало валютне кредитування, а валютне кредитування фізичних осіб взагалі майже припинене. Тож, сьогодні можна говорити лише про втрату стратегії іноземних банків в Україні.

Вплив іноземних інвестицій на банківську систему України може бути як позитивним, так і негативним. Але завдяки правильному регулюванню можна знизити його негативний вплив[7]. Розглянемо їх більш детально.

До позитивних наслідків приходу іноземного капіталу можна віднести такі:

- суттєве збільшення обсягів інвестицій у національну економіку – як безпосередньо у банківський, так і у реальний сектори економіки;
- здешевлення вартості кредитних коштів;
- розвиток банківської системи через впровадження новітніх технологій;

- розширення кола послуг [7];
- зростання обсягів зайнятості населення;
- зростання обсягів податкових надходжень у бюджет;
- поширення міжнародного досвіду ведення банківської справи;

- покращення якості обслуговування клієнтів.

До негативних сторін відносять:

- залежність як від зовнішніх загальноекономічних потрясінь, так і від фінансового становища окремих транснаціональних «гравців»;

- тиск на вітчизняні банки, втрата найбільш привабливих клієнтів та ринків, зниження якості їх кредитних портфелів;

- ускладнення банківського нагляду;

- іноземні банки можуть нав'язувати модель розвитку, коли цілі іноземних банків не сходяться з пріоритетами нашої країни;

- підвищення можливості відтоку вітчизняного капіталу до зарубіжних країн [7];

- ризик банкрутства материнського банку;

- ризик спекулятивної діяльності;

- політичний ризик;

- підвищення рівня конкуренції на банківському сегменті ринку;

- зростання рівня конкуренції на ринку праці;

- можливість зростання політичної залежності країни від іноземців.

Взагалі, за умов розвинутих ринкових механізмів сам процес залучення іноземного капіталу є вигідним як для розвиненої країни, так і для країни, що розвивається, він сприяє ефективному перерозподілу фінансів та прискоренню темпів економічного зростання і виходу іноземних банків на український ринок банківських послуг.

Стратегія залучення іноземного капіталу може відбуватись за такими сценаріями: [3]

1) більшість банків повністю купують акції вітчизняних банків та стають їх власниками (приходять на ринок за допомогою злиття або поглинання);

2) менша частина засновує в Україні власні філії і розвиває свою мережу з «нуля».

Враховуючи усі світові тенденції, Україні вигідна тісна співпраця з іншими державами з питань становлення інноваційної банківської системи та нових стандартів, а також поглиблення реформ з використання зарубіжного інвестування.

На прикладі доцільно розглянути ТОП-10 найбільш прибуткових банків за результатами роботи у I півріччі 2014 року (рис 3).

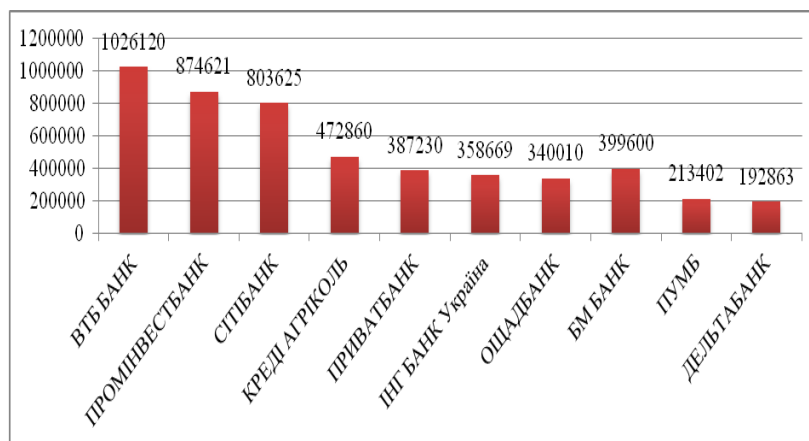

Рис. 3. ТОП-10 найприбутковіших банків України станом на I півріччя 2014 року

Із перелічених банків, більшість відноситься до банків з іноземним капіталом: ВТБ Банк (Росія), СітіБанк (Америка), КРЕДІ Агріколь Банк (Франція), ІНГ Банк (Нідерланди), БМ Банк (Росія).

Найбільш прибутковим банком був ВТБ БАНК (1 026,12 млн. грн.). Друге та третє місця належать ПромІнвестБанку (874,62 млн. грн.) та СітіБанку (803,63 млн. грн.)

Із загального розміру фінансового результату прибуткових банків, 4,97 млрд. грн. (близько 3/4 прибутку) припадає на 10 найприбутковіших банків.

Тож бачимо, що в нинішній ситуації та при даних обставинах роль іноземного капіталу дуже велика, і найважливішим є зміцнення довіри до банківських установ та банківської системи України загалом.

Щоб забезпечити розвиток банківської системи України, в першу чергу необхідно сформулювати таку державну політику, яка буде полягати не в жорсткому регулюванні інвестиційних потоків, а у створенні найсприятливіших умов для ефективної діяльності та відповідності мотивів іноземних інвесторів пріоритетам національної економіки. Серед найважливіших напрямів

державного регулювання щодо підвищення інвестиційної привабливості варто зазначити наступні:

- захист інтересів клієнтів і вкладників, які розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління та шахрайства;
- створення конкурентного середовища в банківському секторі;
- підвищення стійкості та ефективності банківської діяльності;
- стабільність законодавчих актів щодо іноземного інвестування;
- підтримка необхідного рівня стандартів і професіоналізму в банківському секторі;
- спрощення порядку реєстрації і закриття бізнесу, надання ліцензій та дозволів;
- підвищення уваги до забезпечення публічності та прозорості у прийнятті рішень органами влади, подолання бюрократизму та корупції [2].

Важливо виділити й те, що задля стимулювання прямих іноземних інвестицій до української банківської сфери в першу чергу необхідно:

- забезпечити податкові та інші пільги для іноземних інвесторів;
- сприяти розвитку банківської системі у цілому;
- забезпечити доступність, надійність та оперативність – основні процеси організаційно-інформаційного забезпечення процесів іноземного інвестування;
- вправно користуватись державними інвестиціями, що є першочерговими умовами для залучення іноземних інвестицій у розвиток пріоритетних напрямків банківської сфери;
- розробити державну систему моніторингу ефективності іноземних інвестицій за видами економічної діяльності, термінами.

Висновки. Потенціал розвитку банківської системи залишається суттєвим та багато в чому залежить від іноземних вкладів. Функціонування іноземних банків або банків з часткою іноземних капіталів у статутному капіталі призводить як до появи можливостей так і до певних ризиків. Але не зважаючи на це, банківська система стає настільки інтернаціоналізованою, що її функціонування без іноземного капіталу є досить складним. Присутність таких банків у банківській системі України сприяє

залученню іноземних інвестицій для розвитку як фінансової так і соціально-економічної систем країни.

Література

1. Аналітичний огляд банківської системи України за I півріччя 2014 р. // Національне рейтингове агентство «Рюрік». – 2014. – 26 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_2_kv_2014.pdf

2. Банківський нагляд // Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123147]

3. Міщенко В., Набок Р. Роль іноземного капіталу в банківському секторі України // Вісник національного банку України. – 2005 р. – № 11. – с. 38 – 44.

4. Основні показники діяльності банків України на 1 липня 2014 // Вісник НБУ. – 2014 р. – №8 (222). – с. 33

5. Стан та управління перспективним розвитком банківської системи України. //Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2014. – випуск № 25 – с. 205-210

6. Сугоняко О. Експансія іноземного капіталу: пошук міри // Урядовий кур'єр. – 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.

7. Подчесова В. Іноземний капітал на банківському ринку України / В. Подчесова, Ю. Сидоренко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2(7). – с. 257–263. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12pvybru.pdf>.

1. Anality`chny`j oglyad bankivs`koyi sy`stemy` Ukrayiny` za I pivrichchya 2014 r. // Nacional`ne rejty`ngove agentstvo «Ryurik». – 2014. – 26 s. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_2_kv_2014.pdf

2. Bankivs`ky`j naglyad // Oficijny`j sajt NBU [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123147]

3. Mishhenko V., Nabok R. Rol` inozemnogo kapitalu v bankivs`komu sektori Ukrayiny` // Visny`k nacional`nogo banku Ukrayiny`. – 2005 r. – # 11. – s. 38 – 44.

4. Osnovni pokazny`ky` diyal`nosti bankiv Ukrayiny` na 1 ly`pnya 2014 // Visny`k NBU. – 2014 r. – #8 (222). – s. 33

5. Stan ta upravlinnya perspekty`vny`m rozvy`tkom bankivs`koyi sy`stemy` Ukrayiny`. //Naukovi praci Kirovograds`kogo nacional`nogo texnichnogo universy`tetu. Ekonomichni nauky`. – 2014. – vy`pusk # 25 – s. 205-2010

6. Sugonyako O. Ekspansiya inozemnogo kapitalu: poshuk miry` // Uryadovy`j kur'yer. – 2006. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.

. Mishhenko V., Nabok R. Rol` inozemnogo kapitalu v bankivs`komu sektori Ukrayiny` // Visny`k nacional`nogo banku Ukrayiny`. – 2005 r. – # 11. – s. 38 – 44.

4. Osnovni pokazny`ky` diyal`nosti bankiv Ukrayiny` na 1 ly`pnya 2014 // Visny`k NBU. – 2014 r. – #8 (222). – s. 33

5. Stan ta upravlinnya perspekty`vny`m rozvy`tkom bankivs`koyi sy`stemy` Ukrayiny`. //Naukovi praci Kirovograds`kogo nacional`nogo texnichnogo universy`tetu. Ekonomichni nauky`. – 2014. – vy`pusk # 25 – s. 205-2010

6. Sugonyako O. Ekspansiya inozemnogo kapitalu: poshuk miry` // Uryadovy`j kur'yer. – 2006. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.

7. Podchesova V. Inozemny`j kapital na bankivs`komu ry`nku Ukrayiny` / V. Podche`sova, Yu. Sy`dorenko // Social`no-ekonomichni problemy` i derzhava. – 2012. – Vy`p. 2(7). – c. 257–263. [Elektronny`j resurs]. – Re`zhy`m dostupu : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12pvybru.pdf>.

Рецензент: Забарная Э. Н., д.э.н., профессор, зав. кафедры экономических систем и управления инновационным развитием Одесского национального политехнического университета.

19.12.2014